

MÁSTER UNIVERSITARIO EN  
FILOSOFÍA. COÑECEMENTO E CIDADANÍA

GUÍA DOCENTE | 2026-27

PENSAR A ECONOMÍA

## 1. INFORMACIÓN BÁSICA

### DESCRICIÓN

A materia ten o código P5251211. Trátase de unha materia ordinaria de máster impartida durante o primeiro semestre. Ten 3 créditos ECTS, aos que lle corresponden 75 horas ECTS.

É unha materia dependente do Departamento. de Economía Aplicada.

### PRERREQUISITOS

Non se establecen prerrequisitos para cursar esta materia.

### IMPARTICIÓN

A lingua vehicular da materia para a impartición de clases e para diferentes materiais será o galego. Certos materiais que poden ser utilizados estarán noutros idiomas. O programa estará dispoñible en galego e castelán.

A materia impártea o profesor titular de Economía Aplicada, Xoán Ramón Doldán García

A información relevante da materia, así como os avisos e cualificacións, figurarán na aula virtual da materia.

O horario da materia é o que figura na web da facultade.

### TITORÍAS

Os horarios de tutoría estarán dispoñíbeis, xunto co programa, na aula virtual da materia.

Os teléfonos dos despachos son: 881811569 (ou extensión 11569). Sempre se poderá usar tamén o Campus Virtual ou o enderezo electrónico para realizar consultas ou solicitar unha tutoría personalizada: [xoan.doldan@usc.es](mailto:xoan.doldan@usc.es)

## 2. SITUACIÓN DA MATERIA NA TITULACIÓN

### BLOCO FORMATIVO NO QUE SE INTEGRA A MATERIA

Trátase dunha materia optativa vinculada do itinerario de Cidadanía e Globalización. As demais materias optativas deste itinerario son: Xénero e teorías feministas; Éticas aplicadas; Cosmopolitismo e cidadanía global; Patrimonio e identidade cultural; e Arte e cidade

### PAPEL DA MATERIA DENTRO DO BLOCO

A materia ‘Pensar a economía’ aborda os elementos conceptuais e ideolóxicos que teñen participado no nacemento do pensamento económico contemporáneo, así como as propostas de diversos autores que se separaron en diversos momentos da corrente principal e que hoxe inspiran propostas novidosas para a comprensión dos actuais problemas económicos. Este punto de partida

é fundamental para coñecer en este módulo as peculiaridades do fenómeno da globalización. A crise económica actual, xunto coas crises ecolóxica ou social que se vén arrastrando desde hai anos, obrigan a unha reflexión sobre a capacidade do pensamento económico convencional para dar respostas que contribúan á superación de eses elementos críticos. Por iso, esta materia aproxímarase a diversas correntes de pensamento económico que nos últimos anos pretenden atender parcelas da realidade que teñen sido expulsadas da economía convencional, ou que foron consideradas como irrelevantes, e que hoxe se revelan como indispensábeis para unha visión integral.

### 3. OBXECTIVOS DA MATERIA

Os obxectivos da materia consisten en:

- Transmitir os contidos fundamentais da materia.
- Amosar as cuestións abertas que alimentan a investigación económica actual.
- Reflexionar e alentar un pensamento crítico, mediante o debate dos diversos temas.

Tamén, a adquisición ou práctica das seguintes competencias:

#### COMPETENCIAS BÁSICAS E XERAIS

- (1.1) Que o estudantado saiba aplicar os coñecementos que adquira para identificar, formular e resolver problemas dos nosos tempos.
- (1.2) Que o estudantado adquira capacidades e coñecementos para a análise crítico en relación a achegas investigadoras.
- (1.3) Que o estudantado sexa capaz de transmitir coñecementos, ideas orixinais e solucións propostas.
- (1.4) Que o estudantado estea capacitado para unha dinámica de reflexión con actitude proactiva e creativa na procura de solucións.
- (1.5) Que o estudantado teña habilidades para recoñecer, nos diversos saberes e na práctica social, cuestións e problemas susceptibles de ser abordados e resoltos.
- (1.6) Posuír e comprender coñecementos que acheguen unha base ou oportunidade de seren orixinais no desenvolvemento e/ou aplicación de ideas, a miúdo nun contexto de investigación.
- (1.7) Que o estudantado saiba aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en ambientes novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
- (1.8) Que o estudantado sexa capaz de integrar coñecementos e enfrontarse á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
- (1.9) Que o estudantado saiba comunicar as súas conclusións e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan a públicos especializados e non especializados dun modo claro e sen ambigüidades.
- (1.10) Que o estudantado posúa as habilidades de aprendizaxe que lle permita continuar estudando dun modo que haberá de ser en grande medida autodirixido ou autónomo.

Os obxectivos e estas competencias conséguense co conxunto de actividades previstas para o seguimento da materia.

Os obxectivos e competencias avalíanse a través do traballo escrito final, así como mediante as presentacións temáticas, resúmenes e comentarios previstos.

### COMPETENCIAS DE TIPO ESPECÍFICO

- (2.1) Coñecer e comprender formulacións filosóficas relacionados cos ámbitos temáticos do máster.
- (2.2) Desenvolver destrezas que permitan trasladar os coñecementos adquiridos ao ámbito da investigación.
- (2.3) Adquirir habilidades para a transmisión e ensino de contidos filosóficos relacionados cos ámbitos temáticos do máster.
- (2.4) Saber aplicar os coñecementos adquiridos na resolución de novos problemas.
- (2.5) Ser capaz de: analizar e sintetizar, argumentar lóxicamente, formular xuízos, e deliberar conforme a criterios éticos.
- (2.6) Saber expresarse oralmente e por escrito, comunicar, debater e deliberar.

Sesións de seminario interactivo, tutorías individuais e de grupo, a preparación do traballo escrito final (e no seu caso o exame final) serán elementos a través dos que o estudantado contribúa a mostrar a adquisición das anteriores competencias específicas. Avaliaranse mediante traballo escrito final ou exame final.

### COMPETENCIAS TRANSVERSAIS

- (3.1) Utilizar as tecnoloxías da información e a comunicación.
- (3.2) Manexar e analizar criticamente fontes de documentación científica, bibliográfica e dixital.
- (3.3) Valorar de forma crítica a información para a resolución de problemas.
- (3.4) Promover o respecto aos dereitos humanos e á diversidade cultural e das persoas, así como desenvolver valores contra as desigualdades de xénero.

Estas competencias conséguense e avalíanse co conxunto de actividades previstas para o seguimento da materia.

## 4. CONTIDOS

### PLANO XERAL

1. Nacemento e consolidación do pensamento económico contemporáneo
2. Os pensamentos económicos heterodoxos
3. Elementos fundamentais do capitalismo globalizado
4. Pensar a economía nun mundo en crise: o colapso social e ecolóxico
5. É posíbel unha economía ética?

### PROGRAMA

1. Nacemento e consolidación do pensamento económico contemporáneo
  - 1.1 Contexto ideolóxico e histórico no que nace a ciencia económica
  - 1.2 Construción e evolución dos conceptos básicos do pensamento económico
2. Os pensamentos económicos heterodoxos
  - 2.1 A heterodoxia na época dos clásicos
  - 2.2 Marx e o marxismo
  - 2.3 Outros pensamentos heterodoxos
3. Elementos fundamentais do capitalismo globalizado
  - 3.1 A idea do crecemento e o desenvolvemento económico. Límites ao crecemento?
  - 3.2 O que a economía convencional exclúe e a relación cos ámbitos de exclusión: o papel das mulleres na economía, da biosfera, os bens comúns, a economía non mercantilizada
  - 3.3 A idea da utilidade e as preferencias dos consumidores
  - 3.4 As necesidades e a súa satisfacción
  - 3.5 O diñeiro, as finanzas e a monetarización da sociedade
  - 3.6 As supostas vantaxes da liberdade dos mercados
  - 3.7 A ciencia e a tecnoloxía como solución económica global
4. Pensar a economía nun mundo en crise: o colapso social, enerxético e ecolóxico
5. É posíbel unha economía ética?
  - 6.1 Mercados e moralidade
  - 6.2 Como os mercados exclúen os principios morais
  - 6.3 A desigualdade como dilema ético
  - 6.4 Unha ética ecolóxica?

## 5.METODOLOXÍA DA DOCENCIA

### TRABALLO PRESENCIAL NAS AULAS

As explicacións do profesorado acompañaranse de lecturas por parte do estudantado de textos escollidos que fundamentarán ou complementarán ditas explicacións. Igualmente, promocionarase a participación activa do estudantado en clase a través da análise e reflexión en grupo que lle permita individualizar contidos e aplicalos. Poderá haber actividades específicas que se deseñen para a súa realización telemática. As titorías serán prioritariamente presenciais, aínda que cabe a posibilidade de concertar ocasionalmente titorías telemáticas.

Estará dispoñible un aula virtual da materia.

## TRABALLO AUTÓNOMO DO ESTUDANTADO

- (1) Lectura dos textos de referencia
- (2) Posible elaboración dos traballos (individuais ou en grupo) realizados encomendados polo profesor.

## 6. AVALIACIÓN

Sistema de avaliación continua.

Os criterios básicos polos que se rexerá a avaliación do estudantado son:

- a) 20% da cualificación final en función do cumprimento con asistencia obrigatoria ás clases.
- b) 20% en relación á participación nas clases, nos debates e actividades que se formulen polo profesor sobre diferentes temas.
- c) 60% en relación a un exame final sobre os contidos explicados en clase

A asistencia a clase está regulada polo Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas de grao e máster

Obterán a cualificación de non presentado aquelas persoas que non se sometan á avaliación de calquera actividade obrigatoria.

Estudantes con dispensa de asistencia a clase:

Quen teña dispensa de asistencia a clase será avaliado mediante un exame final na data oficial (10 puntos), tendo como contido os textos de lectura obrigatoria e outro material que se indicarán no seu momento, nunha primeira titoría, ao comezo do curso, ca/co estudante

## REQUERIMENTO DE ORIXINALIDADE

Na realización dos exercicios e traballos encomendados ou dos exames co obxecto de ser avaliados, deben seguirse certos estándares:

- Toda reprodución literal total ou parcial tomada dun libro, revista, publicación electrónica, páxina web, etc. debe citarse entre comiñas, referenciando correctamente a fonte de onde se tomou, de modo que se poida comprobar que a cita é correcta. Isto inclúe a información obtida da utilización de aplicacións de intelixencia artificial e que deberán referenciarse como corresponde ao non tratarse dunha achega orixinal.
- Tamén deberá facerse dita referencia se é tomada a idea principal doutro texto aínda que baixo unha nova redacción.
- De non seguirse estas normas, considerarase que se está realizando un plaxio, é dicir, unha copia no substancial de obras alleas, facéndoa pasar como propias.
- Tamén se considerará plaxio se dita copia se fai doutro compañeiro ou compañeira, facéndose pasar como autor/a do documento, ou se entrega un documento que foi escrito por outra persoa, ou o uso indebido das tecnoloxías na realización de tarefas ou probas.

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recollido na Normativa de avaliación do rendemento académico do estudiantado e de revisión de cualificacións da USC.

## TEMPO DE ESTUDO E TRABALLO PERSOAL

A materia consta de 3 créditos ECTS, polo que a carga total de traballo para o/a estudante é de 75 horas, que se desglosan segundo se indica na seguinte táboa:

| TRABALLO PRESENCIAL NA AULA                          | HORAS     | TRABAJO PERSOAL DO ESTUDANTADO                  | HORAS     |
|------------------------------------------------------|-----------|-------------------------------------------------|-----------|
| Clases Expositivas                                   | 9         | Estudo individual do estudiantado               | 15        |
| Clases Interactivas                                  | 12        | Preparación de traballos e exposicións en grupo | 18        |
| Tutorías e tarefas relacionadas co obxecto de estudo | 3         | Realización de traballos individuais            | 18        |
| <b>TOTAL</b>                                         | <b>24</b> |                                                 | <b>51</b> |

## RECOMENDACIÓNS PARA SUPERAR A MATERIA

- (1) Participación nas presentacións
- (2) Preparación das tarefas marcadas seguindo as pautas indicadas
- (3) Consulta de dúbidas na clase ou nas tutorías

## 7. BIBLIOGRAFÍA

Burgui, M., Chuvieco, E. (2017): Dimensiones éticas en los dilemas ambientales. Estudio de casos. Madrid. Ediciones Internacionales Universitarias.

Cortina, Adela (2017): *Aporofobia, el rechazo al pobre: un desafío para la sociedad democrática*. Paidós. Comentarios da autora sobre o libro, dispoñíbel en:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZODPxP68zT0>

Domingo, Carmen (2020): Derecho a decidir: el mercado y el cuerpo de la mujer. Akal. Madrid  
Balaguer, M<sup>a</sup> Luisa (2017) : *Hij@s del mercado. La maternidad subrogada en un Estado Social*. Madrid: Cátedra

Etxezarreta, Mirem (2015): *¿Para qué sirve realmente la economía?*, Paidós, Barcelona

Georgescu-Roegen, Nicholas (1996): *La Ley de la Entropía y el proceso económico*, Madrid: Fundación Argentaria-Visor, (1<sup>o</sup> ed. en inglés, 1971) Dispoñíbel en:

<http://www.fcmanrique.org/publiDetalle.php?idPublicacion=107>

Gómez, Pedro José (coord..) (2018): La economía mundial. Enfoques críticos. Fuhem. Madrid.

Herrero, Yayo; Cembranos, Fernando e Pascual, Marta (coords) (2015): *Cambiar las gafas para cambiar el mundo. Una nueva cultura de la sostenibilidad*, Madrid: Libros en Acción. Disponível en:

<https://es.scribd.com/document/80147213/Cambiar-las-gafas-para-mirar-el-mundo>

Hildyard, N. (2008): “La extracción de combustibles fósiles como generadora de refugiados ambientales” en *Ecología Política*, xuño, nº 4, pp. 37-50. Disponível en:

[http://www.ecologiapolitica.info/novaweb2/wp-content/uploads/2016/06/033\\_Hildyard\\_2007.pdf](http://www.ecologiapolitica.info/novaweb2/wp-content/uploads/2016/06/033_Hildyard_2007.pdf)

Jackson, T. e Webster, R. (2016): Límites Revisitado. *Unha revisión do debate sobre os límites do crecemento*. Véspera de Nada. Disponível en:

<http://www.vesperadenada.org/wp-content/uploads/2016/05/Limites-revisitados-version-digital-1.pdf>

Max Neef, M.A. (1993): *Desarrollo a Escala Humana. Conceptos, aplicaciones y algunas reflexiones*. Montevideo-Barcelona: Nordan-Icaria. Ver Capítulo 2 (Desarrollo y necesidades humanas). Disponível en:

[https://www.max-neef.cl/descargas/Max\\_Neef-Desarrollo\\_a\\_escala\\_humana.pdf](https://www.max-neef.cl/descargas/Max_Neef-Desarrollo_a_escala_humana.pdf)

Max-Neef, Manfred e Smith, Philip B. (2011): *La economía desenmascarada. Del poder y la codicia a la compasión y el bien común*. Barcelona: Editorial Icaria. Conversa con Max-Neef sobre o libro, disponível en:

<https://www.youtube.com/watch?v=WI9UVPBfxm>

Moulier-Boutang, Yann (2012): *La abeja y el economista*. Madrid: Traficantes de sueños. Disponível en:

<http://www.acuedi.org/ddata/F8941.pdf>

Naredo, José Manuel (2015): *La economía en evolución. Historia y perspectivas de las categorías básicas del pensamiento económico*. Madrid: Siglo XXI.

Naredo, José Manuel (2006): *Raíces económicas del deterioro ecológico y social*. Siglo XXI, Madrid

Pérez Orozco, A. (2014): *Subversión feminista de la economía. Aportes para un debate sobre el conflicto capital-vida*. Madrid: Traficantes de Sueños. Ver páxinas 139-184. Disponível en:

[https://www.traficantes.net/sites/default/files/pdfs/map40\\_subversion\\_feminista.pdf](https://www.traficantes.net/sites/default/files/pdfs/map40_subversion_feminista.pdf)

Polanyi, Karl (2014): *Los límites del mercado. Reflexiones sobre economía, antropología y democracia*. Madrid: Capitán Swing

Reuveny, R. e Peterson Allen, A. (2008): “Los refugiados ambientales y sus consecuencias en el futuro” en *Ecología Política*, xuño, nº 4, pp. 21-35. Disponível en:

<http://www.ecologiapolitica.info/webAntiga/ep/33/profundidad1.pdf>

Roca Jusmet, J. (2000): “La economía, la ecología y la crisis de la economía convencional”, en Medina, M. y Kwiakowsnka, T. (eds.), *Ciencia, Tecnología /Naturaleza, Cultura en el siglo XXI*. Barcelona: Anthropos. Disponível en:

<http://www.ub.edu/prometheus21/articulos/jordiroca.htm>

Sampedro, José Luís (2013): “El reloj, el gato y Madagascar”, en *Revista de Economía Crítica*, Primeiro Semestre, nº 15, pp.229-238. Disponível en:

[http://revistaeconomiacritica.org/sites/default/files/revistas/n15/inMemoriam-02\\_sampedro-El\\_reloj\\_el\\_gato\\_y\\_Madagascar.pdf](http://revistaeconomiacritica.org/sites/default/files/revistas/n15/inMemoriam-02_sampedro-El_reloj_el_gato_y_Madagascar.pdf)

Sandel, Michael : *Lo que el dinero no puede comprar: Los límites morales del mercado*. Barcelona: Debate. Comentarios do autor sobre o libro, dispoñíbel en:

[https://www.ted.com/talks/michael\\_sandel\\_why\\_we\\_shouldn\\_t\\_trust\\_markets\\_with\\_our\\_civic\\_life?language=es](https://www.ted.com/talks/michael_sandel_why_we_shouldn_t_trust_markets_with_our_civic_life?language=es)

Outras referencias bibliográficas poderán ser facilitadas na aula.